

ŠTOKHOLMSKÝ DOHOVOR

O PERZISTENTNÝCH ORGANICKÝCH LÁTKACH

(Vybrané časti týkajúce sa zostavovania národného realizačného plánu – NIP)

Úvod

Dohovor bol otvorený k podpisu 22.5.2001 a vstúpi do platnosti deväťdesiaty deň po uložení päťdesiatej listiny o ratifikácii, prijatí, schválení, alebo prístupu. V súčasnosti má 151 signatárov. Ratifikačnú listinu predložilo generálnemu tajomníkovi OSN 22 štátov vrátane Slovenskej republiky.

Účelom prijatia dohovoru je ochrana ľudského zdravia a životného prostredia pred účinkami perzistentných organických látok (POPs), ktorá bude prebiehať formou realizácie:

- Opatrení na zníženie a vylúčenie únikov POPs zo zámernej výroby a používania
- Opatrení na zníženie alebo vylúčenie únikov POPs z neúmyselnej výroby
- Opatrení na zníženie alebo vylúčenie únikov POPs zo zásob a odpadov.

K implementácii svojich záväzkov každá strana dohovoru zostaví realizačný plán do dvoch rokov od vstupu Dohovoru do platnosti.

Opatrenia na zníženie a vylúčenie únikov POPs zo zámernej výroby a používania

Opatrenia na zníženie a vylúčenie únikov zo zámernej výroby a používania sú definované nasledovne:

1 (a) – zákaz a/alebo vylúčenie:

- výroby a používania chemických látok uvedených v prílohe A,
- dovozu a vývozu chemických látok uvedených v prílohe A.

1 (b) – obmedzenie výroby a používania chemických látok uvedených v prílohe B.

(Príloha A: aldrin, chlórđan, dieldrín, endrín, heptachlór, hexachlórbenzén, mirex, toxafén, PCB, Príloha B: DDT)

Štokholmský dohovor presne definuje účely, pre ktoré je možná výroba, používanie, dovoz a vývoz zariadení a chemikálií s obsahom POPs uvedených v prílohe A (referenčné materiály, zneškodňovanie environmentálne vhodným spôsobom). Pre iné spôsoby použitia môžu signatári dohovoru požiadať formou registrácie zvláštnej výnimky (typ výnimky je presne definovaný).

Pre DDT (príloha B) je okrem prípadu špecifickej výnimky možná jeho výroba a použitie aj pre účely zvládania biologických prenášačov chorôb. Strany dohovoru sa budú usilovať o nájdenie environmentálne vhodnej náhrady za DDT.

Opatrenia na zníženie a vylúčenie únikov POPs z ich neúmyselnej výroby

(a) Do dvoch rokov od nadobudnutia platnosti Dohovoru každá strana vypracuje realizačný plán, zameraný na identifikáciu, charakterizáciu a riešenie únikov chemických látok, uvedených v prílohe C (*Príloha C: PCDD/PCDF, PCB, HCB*). Tento akčný plán bude obsahovať nasledujúce prvky:

- ✓ vyhodnotenie súčasných a predpokladaných vypúšťaných množstiev, vrátane prípravy a udržiavania inventúry zdrojov a stanovenia uvoľňovaných množstiev, pre nasledovné kategórie zdrojov (Príloha C – časť II):
 - spaľovne odpadu, vrátane spoločného spaľovania komunálneho, nebezpečného alebo nemocničného odpadu alebo splaškových kalov
 - cementárenské pece, spaľujúce nebezpečný odpad
 - výroba celulózy, pri ktorej sa ako bieliace činidlo používa elementárny chlór alebo látky, tvoriace elementárny chlór
 - nasledujúce termické procesy v metalurgickom priemysle:
 - sekundárna výroba medi
 - spekacie zariadenia v železiarskom a oceliarskom priemysle
 - sekundárna výroba hliníka
 - sekundárna výroba zinku

Polychlóvané dibenzo-p-dioxíny a dibenzofurány, hexachlórbenzén a polychlóvané bifenyly sa tiež môžu neúmyselne tvoriť a uvoľňovať z nasledujúcich kategórií zdrojov (Príloha C – časť III):

- otvorené horenie odpadu, vrátane horenia skládok
 - termické procesy v metalurgickom priemysle, neuvedené v II. časti
 - spaľovanie v domácnostiach
 - elektrárne spaľujúce fosílna palivá a priemyselné kotle
 - zariadenia na spaľovanie dreva a inej biomasy
 - zvláštne chemické výrobné procesy, uvoľňujúce neúmyselne vytvorené perzistentné organické látky, najmä výroba chlórphenolov a chloranilu
 - krematóriá
 - motorové vozidlá, najmä spaľujúce olovnatý benzín
 - likvidácia zvieracích mršín
 - farbenie a vyčiňovanie koží a textílií (chloranilom) a povrchová úprava (alkalická extrakcia)
 - zariadenia na spracovanie vyradených vozidiel
 - tlenie medených káblov
 - rafinérie odpadových olejov.
- ✓ vyhodnotenie účinnosti zákonov a stratégií danej strany, vzťahujúcich sa na riadenie tohto únikov

- ✓ identifikácia krokov, podporujúcich vzdelávanie zamerané na zvyšovanie informovanosti o prijatých stratégiách
 - ✓ harmonogram realizácie akčného plánu, vrátane realizácie stratégií a opatrení
- (b) Strany Dohovoru budú podporovať používanie dostupných, vhodných a praktických opatrení, ktorými sa môže rýchlo dosiahnuť reálna a zmysluplná úroveň zníženia únikov látok alebo odstránenie zdroja
- (c) Strany Dohovoru budú podporovať rozvoj a ak sa to javí vhodné, vyžadovať používanie náhradných alebo modifikovaných materiálov, výrobkov a procesov na predchádzanie tvorby a únikov chemických látok, uvedených v prílohe C,
- (d) Strany Dohovoru budú podporovať a v súlade s harmonogramom realizácie akčného plánu vyžadovať použitie najlepších dostupných techník pre kategórie nových zdrojov s dôrazom na kategórie zdrojov, uvedených v časti II prílohy C. V každom prípade budú požiadavky na zavedenie najlepších dostupných techník pre nové zdroje v kategóriách, uvedených v časti II prílohy C rozdelené do jednotlivých fáz podľa praktických možností čo najskôr, ale nie neskôr ako štyri roky od nadobudnutia platnosti Dohovoru pre danú stranu. Pre uvedené kategórie budú strany podporovať používanie najlepších environmentálnych postupov.
- (e) V súlade so svojím akčným plánom budú strany Dohovoru podporovať používanie najlepších dostupných techník a najlepších environmentálnych postupov:
- ✓ pre jestvujúce zdroje v kategóriách zdrojov, uvedených v časti II prílohy C a v kategóriách zdrojov podľa časti III tejto prílohy
 - ✓ pre nové zdroje v kategóriách zdrojov podľa časti III prílohy C

Pri uplatňovaní najlepších dostupných techník a najlepších environmentálnych postupov by strany mali brať do úvahy všeobecné usmernenie o opatreniach na predchádzanie a znížovanie únikov uvedené v prílohe C a smernice o najlepších dostupných technikách a najlepších environmentálnych postupoch, ktoré budú prijaté rozhodnutím konferencie strán.

Opatrenia na zníženie alebo vylúčenie únikov POPs zo zásob a odpadov

S cieľom zabezpečiť, že so zásobami, pozostávajúcimi z alebo obsahujúcimi chemické látky uvedené v prílohe A alebo prílohe B a s odpadmi, vrátane výrobkov a tovarov, ktoré sa stanú odpadmi, pozostávajúcimi z chemických látok, obsahujúcimi alebo znečistenými chemickými látkami uvedenými v prílohách A, B alebo C sa nakladá spôsobom, chrániacim ľudské zdravie a životné prostredie, každá strana:

- (a) pripraví vhodné stratégie pre zistenie:
- (i) zásob, pozostávajúcich z chemických látok alebo obsahujúcich chemické látky uvedené v prílohe A alebo v prílohe B
 - (ii) používaných výrobkov a tovarov a odpadov, pozostávajúcich z chemických látok, obsahujúcich alebo znečistených chemickými látkami uvedenými v prílohách A, B alebo C
- (b) v možnom praktickom rozsahu zistí na základe prijatých stratégií zásoby, pozostávajúce z chemických látok alebo obsahujúce chemické látky uvedené v prílohe A alebo v prílohe B
- (c) tam, kde je to možné, bude nakladať so zásobami bezpečným, účinným a environmentálne prijateľným spôsobom. Zásoby chemických látok, uvedených v prílohe A alebo v prílohe B,

ktoré sa podľa zvláštnej výnimky, uvedenej v prílohe A alebo inej zvláštnej výnimky nemôžu viac používať, alebo ktoré nie sú používané na prijateľné účely podľa prílohy B, okrem zásob, ktoré je možné vyvážať podľa odseku 2 článku 3, sa budú považovať za odpady a bude sa s nimi nakladať podľa písmena (d)

- (d) prijme príslušné opatrenia, ktoré zabezpečia, že takéto odpady, vrátane výrobkov a tovarov, ktoré sa stanú odpadmi:
 - (i) sa zberajú, dopravujú, skladujú a nakladá sa s nimi environmentálne prijateľným spôsobom
 - (ii) zneškodňujú sa takým spôsobom, že obsah perzistentnej organickej látky je rozložený alebo nevratne transformovaný tak, že už nepreukazuje vlastnosti perzistentných organických látok alebo je inak zneškodnený environmentálne prijateľným spôsobom, ak rozloženie alebo nevratná transformácia nie je z hľadiska ochrany životného prostredia uprednostňovaným spôsobom alebo ak je obsah perzistentnej organickej látky nízky, berúc do úvahy medzinárodné pravidlá, normy a smernice, vrátane tých, ktoré môžu byť pripravené podľa odseku 2, ako aj príslušný globálny a regionálny režim nakladania s nebezpečným odpadom
 - (iii) nebude udelené povolenie na ich skládkovanie, ktoré môže viesť k opätovnému využitiu, recyklácii, opätovnému získavaniu, priamemu alebo inému použitiu perzistentných organických látok
 - (iv) nie sú prepravované cez medzinárodné hranice bez dodržania príslušných medzinárodných pravidiel, noriem a smerníc
- (e) bude sa usilovať o prípravu vhodných stratégií zistenia lokalít, kontaminovaných chemickými látkami, uvedenými v prílohách A, B alebo C. Ak sa vykonáva sanácia týchto miest, musí byť vykonaná environmentálne prijateľným spôsobom.

Všeobecné preventívne opatrenia, týkajúce sa najlepších dostupných techník a najlepšej environmentálnej praxe

- (a) využívanie nízkoodpadových technológií
- (b) používanie menej nebezpečných látok
- (c) podpora regenerácie a recyklácie odpadov a látok, vznikajúcich a používaných v procese
- (d) náhrada vstupných surovín, ktorými sú perzistentné organické látky alebo kde je priama väzba medzi surovinou a uvoľňovaním perzistentných organických látok zo zdroja
- (e) udržiavanie poriadku a preventívne údržbové programy
- (f) zlepšenie odpadového hospodárstva s cieľom zabrániť otvorenému a inému nekontrolovateľnému horeniu odpadu, vrátane horenia na skládkach. Pri posudzovaní návrhov na stavbu nového zariadenia na zneškodňovanie odpadu treba zvažovať aj alternatívne riešenia ako je minimalizácia tvorby komunálneho a nemocničného odpadu, vrátane regenerácie zdrojov, opätovného použitia, recyklácie, separácie odpadu a podpory výrobkov, ktoré tvoria menej odpadu. V rámci tohto prístupu treba starostlivo zvážiť aj otázky verejného zdravia
- (g) minimalizácia chemických látok, ktoré sa nachádzajú vo výrobkoch ako kontaminanty

- (h) pri bielení sa vyhýbať používaniu elementárneho chlóru alebo látok, ktoré tvoria elementárny chlór

NAJLEPŠIE DOSTUPNÉ TECHNIKY

Pri určovaní najlepšej dostupnej techniky či už vo všeobecnosti alebo pre konkrétny prípad je potrebné prihliadať na nasledujúce faktory, majúce na pamäti pravdepodobné náklady a prínosy daného opatrenia a zásadu predchádzania a prevencie:

- (a) všeobecné úvahy
 - (i) vlastnosti, vplyvy a množstvo únikov: technika sa môže meniť v závislosti od veľkosti zdroja
 - (ii) stanovenie údajov pre existujúce alebo nové zariadenia
 - (iii) čas, potrebný na zavedenie najlepšej dostupnej techniky
 - (iv) spotreba a charakter používaných surovín používaných v procese a energetická účinnosť
 - (v) potreba predchádzania alebo maximálneho znižovania rizika a celkových vplyvov únikov látky na životné prostredie
 - (vi) potreba predchádzania haváriám a minimalizácia ich dôsledkov na životné prostredie
 - (vii) potreba zabezpečiť pracovné zdravie a bezpečnosť pri práci
 - (viii) porovnateľné procesy, zariadenia alebo postupy prevádzky, ktoré boli úspešne vyskúšané v prevádzkovom meradle
 - (ix) technologický pokrok a zmeny vo vedeckom poznaní a chápaní

- (b) všeobecné opatrenia na zníženie únikov: pri zvažovaní návrhov na stavbu nových zariadení alebo pri významných zmenách existujúcich zariadení používajúcich procesy, pri ktorých dochádza k uvoľňovaniu látok, uvedených v prílohe C, treba prvoradú pozornosť venovať náhradným procesom, technikám a praxi, ktoré majú podobnú aplikovateľnosť, ale pri ktorých nedochádza k tvorbe a únikom týchto chemických látok. V prípade, že dôjde ku stavbe alebo významnej zmene takéhoto zariadenia je potrebné pri určovaní najlepších dostupných techník brať do úvahy aj nasledujúce opatrenia:
 - (i) využitie zlepšených metód čistenia odpadového plynu, ako je katalytická oxidácia, prachové odlučovače a adsorpcia
 - (ii) termické spracovanie zvyškov, odpadovej vody, odpadov a kalov alebo ich prevedenie do inertného stavu alebo ich spracovanie chemickým procesom, ktorým sa detoxikujú
 - (iii) zmeny procesu, ktoré povedú k zníženiu alebo vylúčeniu únikov, ako je napríklad prechod na uzatvorený systém

- (iv) zmena celkového návrhu procesu na zlepšenie spaľovania a predchádzanie tvorby chemických látok, uvedených v tejto prílohe, prostredníctvom kontroly parametrov ako je teplota spaľovania alebo čas zdržania.

Výskum, vývoj a monitoring

Strany budú podľa svojich možností na národnej a medzinárodnej úrovni podporovať a/alebo realizovať primeraný výskum, vývoj, monitoring a spoluprácu, súvisiacu s perzistentnými organickými látkami a kde to prichádza do úvahy s ich náhradami a kandidátmi na perzistentné organické látky, vrátane aktivít, týkajúcich sa:

- (a) zdrojov a únikov do životného prostredia
- (b) prítomnosti, úrovniach v ľudskom organizme a v životnom prostredí a ich trendoch
- (c) prenosu životným prostredím, osudu látok a ich premeny
- (d) vplyvov na ľudské zdravie a životné prostredie
- (e) sociálno-ekonomických a kultúrnych vplyvov
- (f) znižovania a/alebo vylúčenia únikov
- (g) harmonizovaných metodík pre inventúry zdrojov znečisťovania a analytických techník pre meranie únikov.

Pri realizácii uvedených aktivít strany budú v rámci svojich možností:

- (a) podporovať a primerane ďalej rozvíjať medzinárodné programy, siete a organizácie, zamerané na definovanie, realizovanie, hodnotenie a financovanie výskumu, zberu dát a monitorovania, berúc do úvahy potrebu minimalizácie duplicity úsilia
- (b) podporovať národné a medzinárodné úsilie o posilňovanie národných vedeckých a technických výskumných možností, najmä v rozvojových krajinách a v krajinách s transformujúcou sa ekonomikou a podporovať prístup k údajom a analýzám a ich výmenu
- (c) brať do úvahy potreby a záujmy rozvojových krajín a krajín s transformujúcou sa ekonomikou, najmä v oblasti finančných a technických zdrojov a budú spolupracovať pri zlepšovaní ich možnosti zúčastňovať sa na snahách podľa písmena (a) a (b)
- (d) realizovať výskum, smerujúci k zníženiu vplyvov perzistentných organických látok na reprodukčné zdravie
- (e) včas a pravidelne sprístupňovať verejnosti výsledky výskumných, vývojových a monitorovacích aktivít podľa tohto článku
- (f) podporovať a/alebo realizovať spoluprácu pri uchovávaní a udržiavaní informácií, získaných výskumom, vývojom a monitorovaním.

Realizačné plány

Každá strana:

- (a) pripraví a bude sa usilovať o plnenie realizačného plánu plnenia svojich povinností podľa tohto dohovoru
- (b) do dvoch rokov odo dňa, kedy dohovor nadobudne pre danú stranu platnosť, predloží svoj realizačný plán konferencii strán
- (c) bude pravidelne primerane revidovať a aktualizovať svoj realizačný plán spôsobom, ktorý bude určený rozhodnutím konferencie strán

V záujme zlepšenia prípravy, realizácie a aktualizácie realizačných plánov budú strany primerane spolupracovať priamo alebo prostredníctvom globálnych, regionálnych a subregionálnych organizácií ako aj zainteresovaných subjektov na národnej úrovni, vrátane ženských skupín a skupín, zaoberajúcich sa zdravím detí.

Tam, kde je to možné sa strany budú usilovať o využívanie a v prípade potreby vytvorenie prostriedkov integrovania národných realizačných plánov pre perzistentné organické látky so stratégiou udržateľného rozvoja.

Podávanie správ

Každá strana bude podávať konferencii strán správu o opatreniach, prijatých na realizáciu požiadaviek tohto dohovoru a o účinnosti týchto opatrení pri plnení cieľov dohovoru. Správy sa budú podávať v pravidelných intervaloch a vo formáte, o ktorom rozhodne konferencia strán na svojom prvom stretnutí.

Každá strana predloží sekretariátu:

- (a) štatistické údaje alebo zdôvodnené odhady celkového množstva každej vyrobenej, dovezenej a vyvezenej chemickej látky, uvedenej v prílohe A a v prílohe B
- (b) v praktickom rozsahu zoznam štátov, z ktorých dovezla každú takúto látku a zoznam štátov, do ktorých bola takáto látka vyvezená.

Sociálno-ekonomické informácie

Pre látky podľa tohto dohovoru by malo byť vykonané vyhodnotenie, týkajúce sa možných kontrolných opatrení vzťahujúcich sa na chemické látky, zvažované pre zaradenie do tohto dohovoru, zahŕňajúce celý rozsah možností, vrátane riadenia a vylúčenia. Pre tieto účely by mali byť poskytnuté dostatočné informácie, týkajúce sa sociálno-ekonomických úvah, v spojitosti s kontrolnými opatreniami, umožňujúce prijatie rozhodnutia konferenciou strán. Takéto informácie by mali odrážať primeraný ohľad na rôzne možnosti a podmienky strán a taktiež by mali zahŕňať úvahy podľa nasledujúceho indikatívneho zoznamu:

- (a) účinnosť a efektívnosť možných kontrolných opatrení pre dosiahnutie cieľového zníženia rizika:
 - (i) technickú uskutočniteľnosť
 - (ii) náklady, vrátane environmentálnych a zdravotných nákladov
- (b) náhrady (výrobky a procesy):
 - (i) technickú uskutočniteľnosť

- (ii) náklady, vrátane environmentálnych a zdravotných nákladov
 - (iii) účinnosť
 - (iv) riziká
 - (v) dostupnosť
 - (vi) prístupnosť
- (c) pozitívne a/alebo negatívne vplyvy realizácie kontrolných opatrení na spoločnosť:
- (i) zdravie, vrátane verejného zdravia, pracovného zdravia a životného prostredia
 - (ii) poľnohospodárstvo, vrátane vodného hospodárstva a lesníctva
 - (iii) biota (biodiverzita)
 - (iv) ekonomické aspekty
 - (v) smerovanie k udržateľnému rozvoju
 - (vi) sociálne náklady
- (d) odpad a skládkovanie (najmä staré zásoby pesticídov a sanácia kontaminovaných miest):
- (i) technická uskutočniteľnosť
 - (ii) náklady
- (e) prístup k informáciám a vzdelávanie verejnosti
- (f) stav kontrolných a monitorovacích kapacít
- (g) akékoľvek národné alebo regionálne aktivity, zamerané na znižovanie únikov, vrátane informácií o náhradách a iné primerané informácie o riadení rizika.